

Kâr Amacı Gütmeyen Sektörün Büyüklüğünü Etkileyen Faktörler: Ampirik Bir Çalışma

Ayşe Nil TOSUN (<https://orcid.org/0000-0001-5161-1037>), Hacettepe University, Türkiye; nilt@hacettepe.edu.tr
Ayfer Ezgi YILMAZ (<https://orcid.org/0000-0002-6214-8014>), Hacettepe University, Türkiye; ezgiyilmaz@hacettepe.edu.tr

Factors Influencing the Size of Non-Profit Sector: An Empirical Study

Abstract

This study aims to empirically examine the relationship between non-profit sector size and population heterogeneity from a multinational perspective. Panel pooled, fixed effects, random effects, generalised method of moments, fully modified ordinary least squares (FMOLS), and dynamic ordinary least squares (DOLS) methods were used to evaluate the economic and social factors affecting the size of non-profit sector organisations in 20 OECD countries between 1995 and 2019. As a result of the study, it was found that an increase in GDP per capita income and urban population growth rate positively affected the size of the non-profit sector, while the age dependency ratio did not affect the size of the non-profit sector.

Keywords : Non-Profit Sector, Population Heterogeneity, Age Dependency Ratio.

JEL Classification Codes : L30.

Öz

Bu çalışmanın amacı kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğü ile nüfus heterojenliği arasındaki ilişkiyi çok uluslu bir bakış açısıyla ampirik olarak incelemektir. 1995-2019 yılları arasında OECD ye üye 20 ülkedeki kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının büyüklüğünü etkileyen ekonomik ve sosyal faktörleri değerlendirmek için havuzlanmış en küçük kareler, sabit etkiler, rastgele etkiler, genelleştirilmiş momentler, tamamen değiştirilmiş en küçük kareler ve dinamik en küçük kareler yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda kişi başına GSYİH'deki artışın ve artan kentleşme oranlarının kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğünü olumlu etkilediği, yaş bağımlılık oranının ise kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğünü etkilemediği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler : Kâr Amacı Gütmeyen Sektör, Nüfus Heterojenitesi, Yaş Bağımlılık Oranı.

1. Giriş

Bu çalışmanın amacı kamusal malların üretiminde devlete yardımcı bir rol oynayan kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyen faktörleri çok uluslu bir bakış açısıyla ampirik olarak incelemektir. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar yapı itibarıyla kâr elde etmeyi amaçlamadan topluma fayda sağlayan kuruluşlardır. Bununla birlikte zaman içerisinde kâr amacı gütmeyen sektör ile kâr amacı ile çalışan özel sektör arasındaki sınırlar belirsizleşmeye başlamıştır. Aynı zamanda bu kuruluşların aşırı kârlar elde ettikleri de gözlemlenmektedir (Park et al., 2021; Skelcher & Smith, 2015). Söz konusu kuruluşlar ile iş birliği yapan devletler bu kuruluşlara destek sağlayarak giderek büyümelerine izin vermektedirler. Kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının sayısının devlet finansmanı sağlandıkça daha çok arttığı gözlemlenmektedir (Luksetich, 2008). Zaman içerisinde kâr amacı gütmeyen sektör ile kâr amacı ile çalışan özel sektör arasındaki sınırlar da belirsizleşmeye başlamıştır. (Park et al., 2002). Devletin kârsız sektör kuruluşlarına destek olması bu kuruluşların güvenilirliklerini ve olası ticari gelirlerini de artırmaktadır. Bu durum ticari kazanç elde eden kârsız sektör kuruluşlarını diğer ticari kuruluşlara göre avantajlı bir duruma da getirmektedir (Dewit & Bekkers, 2017). Kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının gerek öz yapılarının gerekse ticari gelirlerinin giderek büyümesi akademik çalışmalarda bu alana olan ilgiyi artırmıştır (Matsunaga et al., 2010; Saxton & Benson, 2005; Kim & Kim, 2018; Kanaya et al., 2015; Marchesini de Costa, 2016). Çalışmalar sektörün büyüklüğünün birçok farklı faktörden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Ülkeden ülkeye sektörün büyüklüğü değişmektedir. Aynı zamanda söz konusu büyüklüğün nasıl en doğru şekilde ölçüleceği de bu konuda kabul edilmiş tek bir ölçüt bulunmamakla birlikte ayrı bir araştırma konusudur. Organizasyon sayısı, sektörde çalışan kişi sayısı, sektöre üye sayısı, sektöre yapılan bağışlar, kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının tüketim harcamaları kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının büyüklüğünü ölçmede kullanılan göstergelerden bazılarıdır (Pennerstorfer & Rutherford, 2019).

Kâr amacı gütmeyen sektörün ortaya çıkışını ve büyüklüğünü etkileyen faktörler ile ilgili teoriler çok çeşitlidir. Arz yönlü teoriler sektörün sahip olduğu kaynaklara ve toplumların zenginliğine odaklanmaktadır. Hükümetlerin sektöre karşı uyguladıkları politikaların destekleyici ya da engelleyici olması sektörün büyüklüğü konusunda belirleyici olabilmektedir. Sektöre tanınan çalışma izinleri, vergi muafiyetleri ya da doğrudan destekler sektörün gelişmesinde rol oynamaktadır. Salamon (1987); hükümetin kâr amacı gütmeyen sektöre kaynak sağlayarak, çeşitli mal ve hizmetlerin sağlanmasında hükümetin yerini almasına neden olduğunu göstermektedir. Kapur & Weisbrod (2000), Lecy & Silkye (2013) ve Lu & Xu (2018) kâr amacı gütmeyen sektörün finansal avantajlar, vergi avantajları ve sübvansiyonlar yardımıyla büyüdüğünü göstermiştir. Bu şekilde devletler kâr amacı gütmeyen sektörün hangi alanlarda daha fazla büyüme göstereceğini belirlemede etkilidir. Talep yönlü teoriler genellikle kâr amacı gütmeyen sektörün özel sektör ya da devlet tarafından karşılanmayan mal ve hizmetlerin sağlanmasında oynadığı rol üzerinde yoğunlaşmaktadır. En çok tanınan talep yanlı teori Burton Weisbrod'un (1977) talep heterojenitesi teorisidir. Weisbrod'un talep heterojenitesi teorisinde, toplumdaki talep heterojenliği ile kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğü arasında pozitif bir ilişki

kurulmuştur. Yazar, kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının devlete ek, özel sektöre alternatif olarak, devletin ve özel sektörün yeterli kalitede üretemediği kamu mallarını topluma sağladığını iddia etmektedir. Diğer bir değişle, bu organizasyonlar devlet ve özel sektörün yetersiz kaldığı durumlarda ortaya çıkmaktadırlar. Toplumda yaşayan bireyler gelir, yaş, din, eğitim, ırk, yaşadıkları kent gibi faktörler açısından farklılaştıkça bu kişilerin talepleri de farklılaşmaktadır. Söz konusu değişkenler kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkilemektedir.

Bu çalışma Weisbrod'un talep heterojenitesi teorisinden yola çıkarak nüfus heterojenliği ve kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğü arasındaki ilişkiyi çok uluslu bir bakış açısıyla ampirik olarak incelemektedir. Çalışmada ülkeler arası ortak faktörleri kullanabilmek amacıyla sınırlı sayıda gösterge seçilebilmiştir. Sektörün büyüklüğünü etkileyen faktörlerin hepsinin çalışmada veri eksiklikleri nedeniyle kullanılamaması bu çalışmanın kısıtını oluşturmaktadır. Kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünün bir göstergesi olarak OECD (2021) veri tabanından elde edilen özel gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan hibeler (grants by private voluntary agencies and NGOs) seçilmiştir. Çalışmada kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğüne etki eden faktörlerden kişi başına GSYİH, yaş bağımlılık oranı, kentsel nüfus artışı oranı test edilmiştir.

Çalışmanın aşağıda belirttiğimiz üç hipotezi mevcuttur:

H1: Ülkelerdeki, Kişi başına GSYİH arttıkça kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğü artmaktadır.

H2: Ülkelerdeki, yaş bağımlılık oranı arttıkça kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğü artmaktadır.

H3: Ülkelerdeki, kentsel nüfus artışı oranı arttıkça kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğü artmaktadır.

Çalışmada yöntem olarak 1995-2019 yılları arasında OECD'ye üye 20 ülkedeki kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının büyüklüğünü etkileyen ekonomik ve sosyal faktörleri değerlendirmek için havuzlanmış en küçük kareler, sabit etkiler, rastgele etkiler, genelleştirilmiş momentler, tamamen değiştirilmiş en küçük kareler ve dinamik en küçük kareler yöntemleri kullanılmıştır.

2. Genel Olarak Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar ve Literatürdeki Çalışmalar

Kâr amacı gütmeyen sektör bir çok ülkede aynı zamanda üçüncü sektör (third sector), sivil toplum kuruluşları (non-governmental organizations), hayır kurumları (charities), gönüllü organizasyonlar (voluntary organizations), vakıflar (foundations) gibi kelimeler ile de ifade edilmektedir. Bu kuruluşların ortak bazı özellikleri mevcuttur. Bu özelliklerin hepsini aynı ölçüde olmasa da genel olarak taşırlar. Söz konusu özelliklere göre kâr amacı

gütmeyen kuruluşlar kurumsal ve örgütlüdürler, yöneticilerine kâr dağıtmazlar, kâr elde ettiklerinde söz konusu gelir kurumun temel misyonuna yönlendirirler, kendi kendilerini yönetirler, iç işleyiş mekanizmaları vardır ve dışarıdan kontrol edilmezler. Bu kuruluşların tüm gelirlerinin gönüllü olması şart olmamakla birlikte, sadece yöneticilerinin gönüllü çalışması bile gönüllülük kriterinin yerine getirilmesinde yeterlidir (Salamon & Anheier, 1998).

Birçok sosyal sorunun çözümünde rol alan söz konusu kuruluşların uzun bir tarihi geçmişi mevcuttur. Tarih boyunca içinde buldukları toplumun refahı için önemli roller oynamışlardır. Örneğin savunmasız ya da fakir insanlara sağlık, eğitim, maddi destek gibi hizmetler vermiş, sosyal eşitliğin sağlanmasında etki yapmışlar, demokrasiye katkı getirmişlerdir (Habib & Taylor, 1999), Hemen hemen her toplumda kârsız amacı gütmeyen sektör kuruluşları görülmekte ise de her ülkede bu kuruluşların ortaya çıkış nedenleri, gelişimleri farklı olmuştur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerika ve İngiltere arasındaki bağımsızlık savaşı öncesinde Amerikalılar hayatlarının birçok alanına devlet müdahalesinde bulunulmasına güvenmemişlerdir. Amerikalılar topluluk ihtiyaçlarının en iyi topluluk içerisinde yer alan kişiler tarafından karşılanacağına daha çok inanmışlar, ihtiyacı olan insanlar için çalışmayı görev olarak benimsemişlerdir. Bu anlayış ülkede kârsız sektör kuruluşlarının gelişiminde rol oynamıştır (Holland & Ritvo, 2008). Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise fetihler sonucu elde edilen topraklar, vakıflardan oluşan kârsız sektör kuruluşları çatısı altında yönetilmişlerdir. Vakıf hizmetleri bir tür kamu hizmeti olarak yürütülmüştür (Hatemi, 1997). Günümüzde de kâr amacı gütmeyen kuruluşlar birçok ülkede kamu hizmetlerinde çok sık kullanılmaktadırlar. Varlıklarını devam ettirdikleri gibi giderek büyüyen bir yapıya da sahiptirler. Devlet açısından bazı hizmetlerin sağlanmasında kâr amaçlı çalışmayan sektör kuruluşlarını kullanmak kâr amaçlı çalışan sektör kuruluşlarını kullanmaya göre daha güvenilir bulunmaktadır. Özellikle sağlık, yaşlı bakımı gibi güvene dayalı hizmet alanlarında kâr amacının birincil planda olmaması önem taşımaktadır (Bryson et al., 2006).

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar literatürde farklı yönleriyle incelenmiştir. Örneğin, Gibelman & Gelman (2001); sektördeki yolsuzluklarla ilgili olarak çalışmışlardır. Steinberg (1991); kâr amacı gütmeyen sektörün özel sektöre karşı oluşturduğu haksız rekabeti ele almıştır. Lipsky & Smith (1989); devlet kontrolü nedeniyle kâr amacı gütmeyen sektörün bozulan yapısına dikkat çekmişlerdir. Salamon vd. (2000); sektörün topluma getirdiği yeniliğe dikkat çekmiştir. Lipsky & Smith (1989), Boris & Mosher-Williams (1998) ve Habib & Taylor (1999); sektörün demokrasiye katkısını incelemişlerdir. Roberts vd. (2021); kâr amacı gütmeyen kuruluşların felaket durumlarında toplumun direncini artırmadaki rolünü incelemişlerdir. Basu vd. (2022); sektörün kârlılığını incelemiş ve kârlılığın büyük ölçüde kamu desteği ile ilgili olduğunu ortaya koymuşlardır. Altamura vd. (2022); ABD'de dini kimliğe sahip kâr amacı gütmeyen sektörlerin diğerlerine göre daha çok bağış topladıklarını tespit etmişlerdir. Clohesy (2000); kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının ortaya çıkmasını altüstistik davranışların önemine dikkat çekmiştir. Glaeser & Shleifer (1998); sektörün ortaya çıkmasında bireylerin kalite arayışlarına vurgu yapmıştır.

Weisbrod (1977) ve onu izleyen bir çok araştırmacı kâr amacı gütmeyen sektör ile toplumun heterojenitesi arasındaki bağı sorgulamıştır. Toplumun heterojenitesini etkileyen birçok faktör mevcuttur. Örneğin kişi başına gelir; toplumdaki heterojenliğin göstergelerinden birisidir aynı zamanda alturistik davranışları etkileyen önemli bir faktördür. Genel yaklaşım olarak toplumda kişi başına gelir arttıkça alturistik davranışların da artacağı varsayımından hareketle, kâr amacı gütmeyen sektörün büyüyeceği düşünülmektedir (Corbin, 1999; Pevcin, 2012; Spicka, 2017; Kim, 2015). Başka bir faktör, ülkelerdeki yaş bağımlılık oranıdır. Yaşlı ve çocuk bakımı hizmetleri güvene dayalı hizmet talebini oluşturmaktadır. Devletin bu alanlarda yeterli hizmet üretememesi, özel sektörün de kâr motifi ile hareket etmesi, sektörü söz konusu hizmetler açısından öne çıkarmaktadır. Bu nedenle, yaş bağımlılık oranı arttıkça ülkelerdeki kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünün artacağı beklenebilir (Spicka et al., 2017; Puyvelde & Brown, 2016). Diğer bir faktör, ülkelerin kentsel nüfus artışıdır. Sivil toplumun ortaya çıkışının, ekonomik gelişmişliğin bir göstergesi olan kentleşme ile ilgili olduğu kabul edilmektedir. Kentleşme hızına ilişkin ekonomik göstergeler çeşitli çalışmalarda kâr amacı gütmeyen sektörün ortaya çıkması ve gelişmesi için bir gösterge olarak kullanılmıştır. Ülkelerin kentsel nüfusu arttıkça devletin kamu hizmetlerine yetişemeyeceği ve bu durumun kâr amacı gütmeyen sektörü büyüteceği düşünülmektedir (Matsunaga & Yamauchi, 200; Liu, 2017; Lu & Dong, 2018). Diğer bir faktör, ülkelerdeki istihdam oranlarıdır. İstihdamın nüfusa oranı toplumdaki heterojenliğin göstergelerinden biridir ve bu oranın kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyebileceği düşünülmektedir (Abzug & Turheim, 1998; Kim, 2015; Liu, 2017; Van Puyveldeand & Brown, 2016). Başka bir faktör, devletin genel tüketim harcamalarının GDP'ye oranıdır. Kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşlarının devletin hizmetlerindeki yetersizlik nedeniyle ortaya çıktığı varsayıldığında, devletin genel tüketim harcamalarında ortaya çıkacak bir artışın, kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü küçültebileceği beklenebilmektedir (Beaton & Hwang, 2017; Paarlberg & Yoshioka 2016; Lecy & Van Slyke, 2013). Bir diğer faktör, ülkelerdeki eğitim oranlarıdır. Eğitim oranı, toplumdaki heterojenliğin, dolayısıyla kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyebilecek göstergelerinden birisidir (Liu, 2017; Polson, 2017; Van Pulvelde & Brown, 2016). Başka bir faktör ülkelerdeki gini katsayısıdır. Toplumdaki heterojenliğin önemli göstergelerinden birisi olarak gelir eşitsizliği ile ilgili Gini katsayısı kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyen bir gösterge olarak birçok çalışmada kullanılmıştır. Gini katsayısı arttıkça kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünün artması genel beklentiyi oluşturmaktadır (Kim, 2015; Liu, 2016; Bielefeld et al., 1997). Diğer bir faktör ülkede yaşayan yabancı nüfus sayıdır. Toplumdaki heterojenliğin önemli göstergelerinden birisi toplumdaki yabancı nüfus oranıdır. Bu oran ihtiyaç duyulan kâr amacı gütmeyen sektör sayısını artırabilir (Matsunaga & Yamauchi, 2004; Okten & Osili, 2004; Onder, 2011; Liu, 2017; Polson, 2017; Van Puyvelde & Brown, 2016). Başka bir faktör dini inanışlar ile ilgilidir. Toplumdaki heterojenliğin önemli göstergelerinden birisi toplumdaki bireylerin dini inanışlarındaki farklılıklardır (Liu, 2017; Polson, 2017).

Tablo: 1’de kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyen faktörleri ampirik olarak analiz eden bazı yazarların yaptığı çalışmaların başlıcaları kronolojik olarak ve kullandıkları değişkenler ile birlikte gösterilmiştir.

Tablo: 1
Kâr Amacı Gütmeyen Sektörün Büyüklüğü ile İlgili Yapılan Bazı Çalışmalar ve Kullanılan Değişkenler

Yayın Yılı	Yazarlar	Kapsanan Yıllar	Ülke	Göstergeler*	Bağımsız Değişkenler
1991	Ben-Ner & Van Hoomissen	1982-1987	ABD (New York)	İstihdam büyüklüğü	Yaş, Eğitim, Etnik, Yerleşim
1997	Bielefeld vd.	1994	ABD (Dallas, TX)	Finansal büyüklük	Yaş, Etnik, Gelir
1998	Abzug & Turheim	1987-1989	ABD	Organizasyonel yoğunluk	İstihdam, Etnik
1999	Corbin	1992	ABD	Organizasyonel yoğunluk	Etnik, Din
2004	Okten & Osili	1997-1998	Endonezya	Organizasyonların mevcudiyeti	Etnik, Gelir
2004	Matsunaga & Yamauchi	1992-1999	ABD	Organizasyonel yoğunluk	Yaş, İstihdam, Etnik, Hanehalkı, Yerleşim
2015	Kanaya vd.	2000-2007	Japonya	Pazar payı	Yaş, Eğitim
2015	Kim	2008	ABD	Organizasyonel yoğunluk	Yaş, İstihdam, Etnik, Gelir
2015	Kim & Kim	1990-2012	Güney Kore	Finansal büyüklük	Cinsiyet, Hanehalkı, Yerleşim, Gelir, Köken
2017	Liu G.	2002	ABD	Organizasyonel yoğunluk, Finansal büyüklük	Eğitim, İstihdam, Etnik, Hanehalkı, Yerleşim, Gelir, Din
2016	Van Puyvelde & Brown	2012	ABD (Teksas)	Organizasyonel yoğunluk	Yaş, Eğitim, İstihdam, Etnik, Gelir
2017	Spicka	2000-2014	Visegard Ülkeleri	Finansal büyüklük	GDP, Eğitim, Yaş, Sağlık, Hayat Beklentisi, Etnik, İstihdam
2017	Polson	2010	ABD	Organizasyonel yoğunluk	Eğitim, Etnik, Gelir, Din
2018	Lu & Dong	2017	Çin	Organizasyonel yoğunluk	Yaş, Cinsiyet, Yerleşim Yeri, İstihdam, Yoksulluk

* Kârsız sektörün büyüklüğü için kullanılan göstergeler.

Tablo: 1’de görüldüğü gibi birçok yazar kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyen faktörleri çeşitli göstergeler üzerinden ampirik olarak test etmişlerdir. Çok sayıda ülke için karşılaştırmalı ve uzun yıllar için bir çalışma yapılmak istenildiğinde ülkelerin ortak verilerini bulmak bu alanda yapılacak çalışmalar için bir kısıt oluşturmaktadır. Bu nedenle birçok çalışmada faktörlerin hepsi bir arada alınmamaktadır. Kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü gösteren gösterge de çalışmalarda farklı şekillerde seçilmektedir. Kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyen faktörler ile ilgili en dikkat çekici çalışmalardan birisi bu çalışmanın da dayandığı Weisbrod’un talep Heterojenitesi teorisi ile ilgili çalışmasıdır. Çalışmaya geçmeden önce üçüncü bölümde Weisbrod’un Talep Heterojenitesi Teorisi daha detaylı olarak incelenecektir.

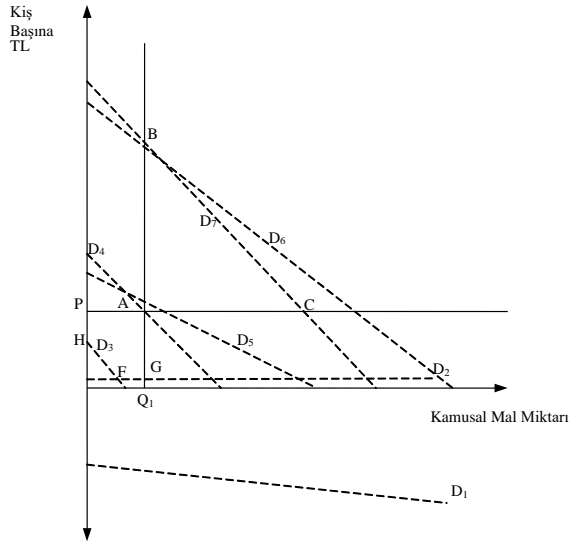
3. Weisbrod’un Talep Heterojenitesi Teorisi

Weisbrod kamu, kâr amacı gütmeyen ve özel sektörün bulunduğu üç sektörlü bir ekonomide, tüketicilerin kamusal mal taleplerinin karşılanmasında genel bir denge sürecini tanımlamaya çalışmıştır. Model çeşitli varsayımlar içermektedir: “modelde ele alınan toplumda bireyler faydalarını maksimize etmek temelinde rasyoneldirler”; “veri bir teknoloji ve üretim olanakları ile bazı kamusal ve bazı kişisel mallar üretilmektedir”; “her bireyin faydası kamusal ve kişisel malların bir fonksiyonudur, fayda fonksiyonları her birey için aynı değildir”; “devlet belli bir harcama programını finanse etmek için herhangi bir vergi

sistemini kullanabilir". Buradaki tek kısıt şudur; "sistem her tüketicinin ödediği vergiyi malın kendisine sağladığı marjinal faydaya eşitlemesine izin vermemelidir, başka bir deyişle yarar ilkesine dayalı bir vergi sistemi olmamalıdır". Weisbrod'un teorisine göre; devlet politik oylama süreci sonucunda belirlenen miktarda ve kalitede mal arz edecektir. Böyle bir süreç çoğunluk oylamasını¹ içermektedir. Çoğunluk oylamasına göre çıktıyı ortanca seçmenin² talebi belirlemektedir. Bu politik süreç önemli sayıda seçmeni devletin üretimi ve vergi seviyesi konularında mutsuz bırakır."

Şekil 1 kamusal mallar için hayali bireysel talep eğrilerini göstermektedir. Şekilde öncelikle belli bir malın kamusal üretimi için, seçmenlerin talebinin yedi kişi arasında farklılaştığı bir durum irdelenmektedir. Ayrıca, devlet tarafından sağlanan her birim çıktı için; her vergi yükümlüsünün P kadar ödeme yaptığı ve maliyetlerin herkes tarafından eşit olarak üstlenildiği kabul edilmektedir.

Şekil: 1
Kamusal Mal İçin Hipotetik Bireysel Talep Eğrileri

Kaynak: Weisbrod (1977: 51-76).

¹ Çoğunluk oylamasında herhangi bir önerinin kabulü için, oy verenlerin yarısından bir fazlasının onaylaması gerekir. Çoğunluk oyu $(N/2)+1$ olarak formüle edilebilir (Rosen, 1985).

² Ortanca seçmen (medyan seçmen) kendisi dışında daha yüksek harcama düzeylerini tercih eden birey sayısına, daha düşük harcama düzeylerini tercih eden birey sayısına tam eşit olan kişidir (Stiglitz, 1994). Ortanca seçmen teoremine göre bir toplulukta seçmenlerin tercihleri tek zirveli olduğu sürece (eğer A büyük B ve B büyük C ise A büyük C) çoğunluk oylamasının sonucu ortanca seçmenin tercihlerini yansıtır (Cullis & Jones, 1992).

Şekil 1’de görülebileceği gibi, her çıktı birimi başına bütün tüketiciler aynı vergiyi ödemekte iken tüketicilerin çoğunluğu (4. 5. 6 ve 7. tüketiciler) devletin en az Q_1 seviyesinde çıktı sağlamasını tercih ederler. Bu çıktı düzeyinde 1. 2. ve 3. tüketiciler toplam vergi ve çıktı miktarını düşürmeyi tercih ederlerken, 5. 6. ve 7. tüketiciler toplam vergi ve çıktı miktarını artırmak isteyeceklerdir. Ancak çıktının artırılmasını ya da azaltılmasını isteyen her iki grup da azınlıktadır. Çoğunluk oylaması kuralına göre sonuçta ortanca seçmenin (4. kişi) isteği olacaktır. Bununla birlikte genelde ister çoğunluk oylaması olsun ister herhangi başka bir kural uygulansın, fayda vergilemesi, yani kamusal mal tüketiminden elde edilen marjinal fayda kadar vergi alınmadığı sürece; bazı tüketiciler mutlaka mutsuz olacaktır. Çünkü bazıları istediğinden fazla vergi ödeyecek, bazıları ise bedelini ödemeye razı olsa bile istediğinden daha az mal elde edecektir. Devletin sağladığı çıktıdan hoşnut olmayan bu iki grubun nispi oranı siyasi karar alma sürecine ve vergileme sistemine bağlıdır. Örneğin basit çoğunluk oylaması kuralı sadece ortanca tüketicinin istediği miktarın sağlanmasına olanak tanıyacaktır. Böylece nüfus daha çok kamu malı isteyenler ve daha az kamu malı isteyenler arasında ikiye bölünecektir. Şekilden de anlaşıldığı gibi, devlet farklı kamusal mal taleplerinin hepsini birden karşılayamamaktadır. Bu noktada talebin karşılanamayan kısmı için kâr amacı gütmeyen sektör ve/veya özel sektör devreye girmektedir. Diğer bir deyişle, toplumlarda artan heterojenlik vatandaşların ihtiyaç ve tercihlerinin giderek farklılaşmasına neden olmaktadır. Genel kabul görmüş kamu mal ve hizmetlerine olan talep düşmekte, daha bireysel ve çoğulcu bir karaktere sahip yarı kamusal mallara olan talebi artırmaktadır.

Weisbrod’un heterojenite teorisi birçok araştırmacı tarafından tartışılmıştır. Corbin (1999), Lu (2016) ve Matsunaga vd. (2010); Weisbrod’un hipotezini desteklemişlerdir. Abzug & Turmheim (1998) ve Salamon & Anheier (1998); nüfus heterojenitesinin sivil toplum kuruluşları üzerinde etkisi olmadığını söylemişlerdir. Kanaya vd. (2015), Kim & Kim (2016) ve Van Puyvelde & Brown (2016); nüfus heterojenitesi ve kâr amacı gütmeyen sektör kuruluşları arasında negatif bir ilişki bulmuşlardır.

Bu çalışma da Weisbrod’un teorisinden hareketle nüfus heterojenliği ve kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğü arasındaki ilişkiyi çok uluslu bir bakış açısıyla ampirik olarak incelemek amacıyla yapılmıştır.

4. Yöntem

Hipotezlerde kullanılan değişkenlerin kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğü üzerindeki etkisi havuzlanmış en küçük kareler (pooled OLS), sabit etkiler (fixed effects), rastgele etkiler (random effects), genelleştirilmiş momentler (generalized method of moments), tamamen değiştirilmiş en küçük kareler (fully modified ordinary least squares-FMOLS) ve dinamik en küçük kareler (dynamic ordinary least squares-DOLS) yöntemleri kullanılarak test edilmiştir.

4.1. Kullanılan Veriler

Bu çalışmada kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü ölçmek için OECD (2021) veri tabanından elde edilen özel gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan hibelere (grants by private voluntary agencies and NGOs) ilişkin bir gösterge kullanılmıştır. Bağımsız değişken olarak Dünya Bankası veri tabanından (2021), kişi başı GSYİH (sabit kur), yaş bağımlılık oranı (çalışma çağındaki nüfusun yüzdesi), ve kentsel nüfus artışı (yıllık yüzde) verileri kullanılmıştır. 1995-2019 yıllarına ait veriler analize dahil edilmiştir.

Özel gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan hibeler (ÖSH), 2018 taban yılı alınarak milyon USD cinsinden alınmıştır. Dünya Bankası veri tabanında GSYİH ve kişi başına GSYİH verileri güncel yerel kur cinsinden verilmiştir. ÖSH ile uyumlu olması amacıyla, veriler 2018 yılı ortalama dolar kuruna bölünmüş ve 2018 taban yılı olarak dönüştürülmüştür. ÖSH değerleri GSYİH'ya bölünerek özel gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan hibelerin GSYİH'ye katkısına ilişkin veriler (ÖSH-GSYİH %) hesaplanmıştır.

Tüm OECD ülkelerinin ÖSH verisi olmadığı için, yalnızca 20 OECD ülkesi çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturalya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İrlanda, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Güney Kore Lüksemburg, Portekiz, Türkiye ve Yeni Zelanda'ya ait veriler kullanılmıştır.

Tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, ortanca, en küçük ve en büyük değerler) Tablo: 2'de özetlenmiştir.

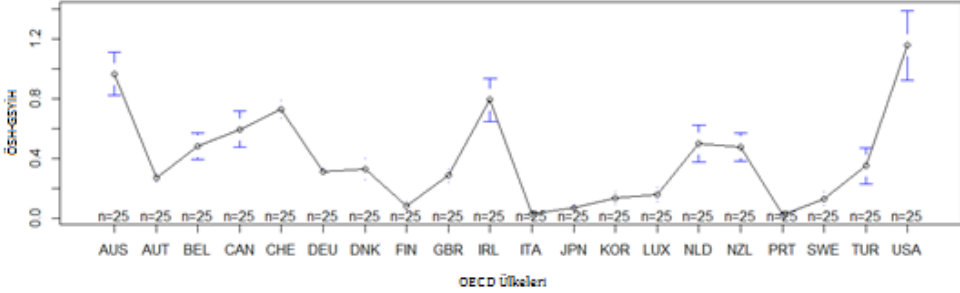
Tablo: 2
Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ort±SS	En Küçük	Ortanca	En Büyük
ÖSH (milyon USD)	1364,53±5031,89	1,28	183,82	36939,19
GSYİH (milyar USD)	1819,92±3228,66	1,61	577,28	21433,23
ÖSH-GSYİH (%)	0,403±0,378	0,004	0,292	1,985
Kişi başı GSYİH (bin USD)	49,29±28,07	0,03	45,98	185,57
Yaş bağımlılık oranı (%)	50,83±4,86	36,21	50,79	68,28
Kentsel nüfus artışı (%)	1,03±0,70	-1,60	0,96	3,22

Ort±SS: Ortalama ± Standart Sapma.

OECD ülkelerine ait ÖSH-GSYİH (%) değerleri Şekil 2'de özetlenmiştir. En yüksek ÖSH-GSYİH (%) $1,15 \pm 0,57$ ortalama ile ABD'de gözlenmiştir. Bunu Avusturalya ($0,97 \pm 0,35$) ve İrlanda ($0,79 \pm 0,35$) izlemektedir. En düşük değer ise İtalya ($0,03 \pm 0,01$)'da gözlenmiştir. İtalya'yı sırasıyla Portekiz ($0,03 \pm 0,02$) ve Finlandiya ($0,08 \pm 0,07$) izlemektedir.

Şekil 2 OECD Ülkelerine Göre ÖSH-GSYİH (%) Değerleri

4.2. İstatistiksel Analizler

İstatistiksel analizlerde (i) panel birim kök testleri, (ii) panel eşbütünleşme testleri, (iii) panel nedensellik testleri ve (iv) panel regresyon modelleri kullanılmıştır.

Panel veri analizi varsayımları olan otokorelasyon, değişen varyans ve yatay kesit bağımlılığı test edilmiştir. Otokorelasyon ve değişen varyans olup olmadığını değerlendirmek için sırasıyla Durbin-Watson ve Breusch-Pagan testleri yapılmıştır. Ayrıca, yatay kesit bağımlılığını değerlendirmek için Breusch-Pagan Lagrange çarpanı (LM) testi yapılmıştır. Test sonuçları önemli derecede değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı olduğunu göstermiştir ($p < 0,001$).

Panel birim kök testleri: Maddala & Wu (1999) ve Pesaran (2007); CIPS testleri kullanılarak değişkenlerin durağan olup olmadığı araştırılmıştır. Testler sonucunda, tüm değişkenlerin en az bir testte durağan olduğu sonucuna varılmıştır ($p < 0,05$; Tablo: 3). Bu nedenle eşbütünleşme testlerinin uygulanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Tablo: 3
Birim Kök Testi Sonuçları [İstatistik (p)]

Değişkenler	Maddala-Wu		CIPS	
	Trendsiz	Trendli	Trendsiz	Trendli
ÖSH-GSYİH	135,062(<0,001)*	175,078(<0,001)*	-6,559(<0,001)*	-6,179(<0,001)*
lnGSYİH	137,807(<0,001)*	38,513(0,537)	-0,179(0,429)	0,230(0,591)
lnYaş	86,960(<0,001)*	51,590(0,104)	2,344(0,990)	7,151(0,999)
Kentsel	42,201(0,376)	68,050(0,004)*	0,902(0,817)	-1,201(0,885)

Kısaltmalar: ÖSH-GSYİH: özel gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan hibelerin GSYİH'ye katkısı; GSYİH: Kişi başına GSYİH; Yaş: Yaş bağımlılık oranı; Kentsel: Kentsel nüfus artışı.

* $p < 0,010$; ** $p < 0,050$; *** $p < 0,100$.

Panel eşbütünleşme testleri: Kao (1999), Pedroni (1999, 2004) ve Westerlund (2005, 2008); tarafından önerilen eşbütünleşme testleri kullanılarak düzeyde durağan olmayan değişkenlerin uzun dönemde eşbütünleşik olup olmadıkları araştırılmıştır. Test sonuçları incelendiğinde, Ga istatistiği hariç, kullanılan tüm testlerde panellerin eşbütünleşik

olduğu söylenebilir ($p < 0,05$; Tablo: 4). ÖSH-GSYİH ile diğer değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu söylenebilir.

Tablo: 4
Panel Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Testler	İstatistik	<i>p</i>
Kao eşbütünleşme testi		
Modified Dickey-Fuller t	-3,781	<0,001*
Dickey-Fuller t	-4,267	<0,001*
Augmented Dickey-Fuller t	-1,791	0,036**
Unadjusted modified Dickey	-10,668	<0,001*
Unadjusted Dickey-Fuller t	-6,858	<0,001*
Pedroni eşbütünleşme testi		
Modified Phillips-Perron t	-1,682	0,046**
Phillips-Perron t	-9,850	<0,001*
Augmented Phillips-Perron t	-10,102	<0,001*
Westerlund eşbütünleşme testi		
Variance Ratio	-3,317	0,001*
Westerlund ECM		
Gt	-8,025	<0,001*
Ga	1,232	0,891

* $p < 0,010$; ** $p < 0,050$; *** $p < 0,100$.

Panel nedensellik testi: Dumitrescu & Hurlin (2012); nedensellik testi kullanılarak değişkenler arası nedensel ilişkiler incelenmiştir. Test sonucunda, ÖSH-GSYİH ile yaş bağımlılık oranı arasında ve ÖSH-GSYİH ile kentsel nüfus artışı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur ($p < 0,050$; Tablo: 5). ÖSH-GSYİH ile kişi başına GSYİH arasında ise tek yönlü nedensellik ilişkisi bulunmuştur ($p < 0,001$; Tablo: 5).

Tablo: 5
Panel Nedensellik Testi Sonuçları

Değişkenler	Ztilde	<i>p</i>
Ho: Değişken, ÖSH-GSYİH üzerinde Granger etkisi yaratmaz.		
lnGSYİH	10,411	<0,001*
lnYaş	5,635	<0,001*
Kentsel	2,105	0,035**
Ho: ÖSH-GSYİH, değişken üzerinde Granger etkisi yaratmaz.		
lnGSYİH	1,008	0,313
lnYaş	26,210	<0,001*
Kentsel	2,195	0,028**

Kısaltmalar: ÖSH-GSYİH: özel gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan hibelerin GSYİH'ye katkısı; GSYİH: Kişi başına GSYİH; Yaş: Yaş bağımlılık oranı; Kentsel: Kentsel nüfus artışı.

* $p < 0,010$; ** $p < 0,050$; *** $p < 0,100$.

Panel regresyon sonuçları: Havuzlanmış en küçük kareler (pooled OLS), sabit etkiler (fixed effects), rastgele etkiler (random effects) modelleri ile Arellano & Bond (1991) tarafından önerilen genelleştirilmiş momentler yöntemi (generalized method of moments-GMM) modelleri kullanılmıştır. Yatay kesit bağımlılığı, otokorelasyon ve değişen varyans problemleri tespit edildiği için, Driscoll & Kraay (1998) tarafından tanımlanan sağlam standart hatalar tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemlere ek olarak, Phillips & Hansen (1990) tarafından önerilen tamamen değiştirilmiş en küçük kareler yöntemi (fully modified ordinary least squares-FMOLS) ve Phillips & Loretan (1991) tarafından önerilen dinamik en küçük kareler yöntemi (dynamic ordinary least squares-DOLS) yöntemleri kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo: 6'da özetlenmiştir.

Tablo: 6
Panel Regresyon Sonuçları

Model		Sabit	lnGSYİH	lnYaş	Kentsel
Havuzlanmış OLS	Tahmin	-0,490	0,085	0,114	0,119
	Std.Hata	1,304	0,040	0,355	0,076
	p	0,707	0,035**	0,746	0,119
Sabit etkiler	Tahmin		0,127	0,126	-0,039
	Std.Hata		0,045	0,228	0,047
	p		0,005*	0,578	0,411
Rastgele etkiler	Tahmin	-0,505	0,122	0,124	-0,303
	Std.Hata	0,975	0,042	0,225	0,045
	p	0,604	0,004*	0,583	0,502
GMM	Tahmin		0,116	0,394	-0,005
	Std.Hata		0,063	0,270	0,020
	p		0,066***	0,145	0,791
FMOLS	Tahmin		0,145	-0,032	0,138
	Std.Hata		0,0022	0,050	0,064
	p		<0,023**	0,512	0,031**
DOLS	Tahmin		0,107	-0,035	0,123
	Std.Hata		0,050	0,055	0,069
	p		0,034**	0,528	0,077***

Kısaltmalar: GSYİH: Kişi başına GSYİH; Yaş: Yaş bağımlılık oranı; Kentsel: Kentsel nüfus artışı.
*p < 0,010; **p < 0,050; ***p < 0,100.

Tablo: 6'da yer alan sonuçlar incelendiğinde, yaş bağımlılık oranının hiçbir modelde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı söylenebilir ($p > 0,050$; Tablo: 5). Ancak kentsel nüfus artışı, FMOLS ve DOLS modellerinde %10 anlamlılık düzeyinde önemli bulunmuştur. Kentsel nüfus artışıdaki %1'lik bir artış ÖSH-GSYİH'yi yaklaşık olarak %1,3 artırmaktadır.

Kişi başına düşen GSYİH, en az %10 anlamlılık düzeyinde önemli bulunmuştur. Kişi başına düşen GSYİH'de 10.000\$'lık bir artış, ÖSH-GSYİH'yi havuzlanmış OLS'de %0,008 artırmaktadır. Sabit etkiler, rastgele etkiler ve GMM modellerinde ise yaklaşık %0,012 artırmaktadır. Uzun dönemli ilişkiyi dikkate alan modeller için kişi başına düşen GSYİH'deki 10.000\$'lık artış ÖSH-GSYİH'yi yaklaşık %0,01 artırmıştır.

Sonuç olarak, tüm paneller eşbütünlük olduğu için FMOLS ve DOLS sonuçları yorumlama için daha uygundur.

5. Sonuç

Toplumsal ihtiyaçların giderilmesinde devlete yardımcı bir rol oynayan kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyen faktörler, birçok araştırmacının dikkatini çekmektedir. Bu konuda pek çok teori mevcut olmakla birlikte Weisbrod'un teorisi en dikkat çekici teorilerden birisi olmuştur. Bununla birlikte Weisbrod'un teorisini test eden ampirik çalışmalar birbirlerinden farklı sonuçlar da vermiştir. Bu çalışma da Weisbrod'un hipotezini test etmek üzere kurgulanmıştır. Çalışmanın amacı uluslararası düzeyde kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyen bazı faktörleri analiz etmektir. Bu kapsamda teorik literatüre dayanılarak kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğünü etkileyebilecek üç temel faktör olarak, kişi başına GSYİH, çalışan nüfusa bağımlılık oranı ve kentsel nüfus artışı oranı seçilerek, 20 OECD ülkesinde, 1995 ve 2019 yılları arasında regresyon analizleri yapılmış, panel verileri tahmin edilmiştir. OECD ülkelerindeki kâr amacı gütmeyen sektör

kuruluşlarına ilişkin verilerin azlığı bu çalışma için bir kısıt oluşturmuştur. Verilerdeki eksik bilgiler nedeniyle 29 ülkeden sadece 20 tanesi çalışmada kullanılabilmiştir. Ayrıca talep heterojenitesini etkileyen tüm faktörler çalışmaya dahil edilememiştir. Çalışmada ülkelere ait uzun vadeli verilere ihtiyaç duyulduğu için sadece üç değişken (Kişi Başına GSYİH, yaş bağımlılık oranı, ülkelerin kentsel nüfus artışı oranları) kullanılabilmiştir. Bu sınırlamanın sadece bu çalışma için geçerli olmadığı, literatürde yapılan aynı konudaki birçok çalışma içinde geçerli olduğu görülmektedir.

Çalışmanın ilk hipotezi ülkelerde kişi başına GSYİH'nın artması ile kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğü arasında pozitif bir ilişki olduğudur. Çalışmanın bulguları söz konusu hipotezi doğrulamıştır. Başka bir deyişle ülkelerde kişi başına gelir arttıkça kâr amacı gütmeyen sektör büyümektedir. Çalışmanın ikinci hipotezi ülkelerdeki yaş bağımlılık oranının artmasıyla kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğü arasında pozitif bir ilişki olduğudur. Çalışmanın bulguları bu hipotezi doğrulamamıştır. Diğer bir deyişle yaş bağımlılık oranındaki artışlar kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğünde bir etki göstermemektedir. Çalışmanın üçüncü hipotezi ülkelerdeki kentsel nüfus artışının kâr amacı gütmeyen sektörün büyüklüğü ile pozitif bir ilişkisi olduğuna ilişkindir. Çalışmanın bulguları ülkelerdeki kentsel nüfus artışı oranı ile kâr amacı gütmeyen sektör büyüklüğü arasında pozitif bir ilişki göstermektedir. Başka bir deyişle ülkelerde kent nüfusu arttıkça kâr amacı gütmeyen sektör büyümektedir.

Çalışma kapsamında incelenen tüm literatürden de anlaşılabilceği üzere toplumların kâr amacı gütmeyen sektöre ihtiyaç duydukları ortadadır. Bu çalışmanın sonuçlarından kentleşme arttıkça devletlerin bireylerin ihtiyaçlarına yeteri kadar karşılık vermediği, bu alandaki boşluğu kâr amacı gütmeyen sektörün doldurduğu, bireylerin gelirleri arttıkça da sektörü geliştirmeye yönelik çabalar gösterdikleri anlaşılmaktadır. Devletlerin bu kuruluşlara olan ihtiyacın nedenlerini iyi analiz etmeleri, kamu hizmetlerini hangi yönde geliştirmelerini anlamaları noktasında faydalı olacaktır. Çalışmanın bulguların ışığında ileride yapılacak araştırmalarda toplumdaki heterojeniteyi değiştiren diğer faktörlerin kârsız sektörün büyüklüğünü ne şekilde etkilediği incelenmelidir.

Kaynaklar

- Abzug, R. & J.K. Turnheim (1998), "Bandwagon or Band-aid? A Model of Non-profit Incorporation by State", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 27(3), 300-322.
- Altamuro J. et al. (2022), "Does It Pay to Pray? Religious Nonprofits and Funding", *Journal of Accounting and Public Policy*, 41(4), 1-19.
- Arellano, M. & S. Bond (1991), "Some Tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Employment Equations", *The Review of Economic Studies*, 58(2), 277-297.
- Basu, S. et al. (2022), "Funding Implications of Normal and Excessive Profitability in the Nonprofit Sector", *Journal of Accounting and Public Policy*, 41(4), 1-19.
- Beaton, E. & H. and Hwang (2017), "Increasing the Size of the Pie: The Impact of Crowding on Nonprofit Sector Resources", *Nonprofit Policy Forum*, 8(3), 211-235.

- Bielefeld, W. et al. (1997), "The Influence of Demographics and Distance on Nonprofit Location", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33(2), 221-246.
- Boris, E. & R. Mosher-Williams (1998), "Nonprofit Advocacy Organizations: Assessing the Definition, Classifications, and Data", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 27(4), 488-506.
- Bryson, J.M. et al. (2006), "The Design and Implementation of Cross-Sector Collaborations: Propositions from the Literature", *Public Administration Review*, 66, 44-55.
- Casey, J. (2016), "Comparing Non-Profit Sectors Around the World: What Do We Know, and How Do We Know It?", *Journal of Nonprofit Education and Leadership*, 6, 187-223.
- Clohesy, W. (2000), "Altruism and the Endurance of the Good", *Voluntas*, 11(3), 237-253.
- Corbin, J.J. (1999), "A Study of Factors Influencing the Growth of Nonprofits in Social Services", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 28(3), 296-314.
- deWit, A. & R. Bekkers (2017), "Government Support and Charitable Donations: A Meta-Analysis of the Crowding-Out Hypothesis", *Journal of Public Administration Research and Theory*, 27(2), 301-319.
- Driscoll, J.C. & A.C. Kraay (1998), "Consistent Covariance Matrix Estimation with Spatially Dependent Panel Data", *The Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560.
- Dumitrescu, E.I. & C. Hurlin (2012), "Testing for Granger Non-Causality in Heterogeneous Panels", *Economic Modeling*, 29(4), 1450-1460.
- Gates, S. & J. Hill (1995), "Democratic Accountability and Governmental Innovation in The Use of Nonprofit Organizations", *Review of Policy Research*, 14(1-2), 137-48.
- Gibelman, M. & S.R. Gelman (2001), "Very Public Scandals: An Analysis of How and Why Nongovernmental Organizations Get in Trouble", *Voluntas*, 12(1), 49-66.
- Glaeser, E.L. & A. Shleifer (1998), "Not-For-Profit Entrepreneurs", National Bureau of Economic Research *Working Paper*, 6810, 1-28.
- Habib, A. & R. Taylor (1999), "South Africa: Anti-Apartheid NGOs in Transition", *Voluntas*, 10(1), 73-82.
- Hatemi, H. (1997), "Vakıf Kurumuna Hukuk Tarihi Açısından Genel Bir Bakış", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 55(4), 111-128.
- Holland P.T. (2008), *Nonprofit Organizations-Principles and Practice*, New York: Columbia University Press.
- Kanaya, N. et al. (2015), "The Market Share of Nonprofit and For-Profit Organizations in the Quasi-Market: Japan's Long-Term Care Services Market", *Annals of Public and Cooperative Economics*, 86(2), 245-266.
- Kao, C. (1999), "Spurious Regression and Residual-Based Tests for Cointegration in Panel Data", *Journal of Econometrics*, 90(1), 1-44.
- Kapur, K. & B.A. Weisbrod (2000). "The Roles of Government and Nonprofit Suppliers in Mixed Industries", *Public Finance Review*, 28(4), 275-308.
- Kim, M. (2015), "Socioeconomic Diversity, Political Engagement, and the Density of Nonprofit Organizations in US Counties", *American Review of Public Administration*, 45(4), 402-416.

- Kim, S.E. & Y.H. Kim (2015), "Measuring the Growth of the Nonprofit Sector: A Longitudinal Analysis", *Public Administration Review*, 75(2), 242-251.
- Kim, Y.H. & S.E. Kim (2016), "Testing an Economic Model of Nonprofit Growth: Analyzing the Behaviors and Decisions of Nonprofit Organizations, Private Donors and Governments", *Voluntas*, 27(6), 2937-2961.
- Kim, Y.H. & S.E. Kim (2018), "What Accounts for Variations in Nonprofit Growth? Cross-National Panel Study", *Voluntas*, 29(3), 481-495.
- Lecy, J.D. & D.M. Van Slyke (2013), "Nonprofit Sector Growth and Density: Testing Theories of Government Support", *Journal of Public Administration Research and Theory*, 23(1), 189-214.
- Lipsky, M. & S.R. Smith (1989), "Nonprofit Organizations, Government, and the Welfare State", *Political Science Quarterly*, 104(4), 625-648.
- Liu, G. (2017), "Government Decentralization and the Size of the Nonprofit Sector: Revisiting the Government Failure Theory", *American Review of Public Administration*, 47(6), 619-633.
- Lu, J. & C. Xu (2018), "Complementary or Supplementary? The Relationship Between Government Size and Nonprofit Sector Size", *Voluntas*, 29(3), 454-469.
- Lu, J. & Q. Dong (2018), "What Influences the Growth of the Chinese Nonprofit Sector: A Prefecture-Level Study", *Voluntas*, 29(6), 1347-1359.
- Lu, J. (2016), "Governing Cliversity: The Impact of Social Heterogeneity on Human Services Delivery", *Public Organization Review*, 16(2), 153-166.
- Luksetich, W. (2008), "Government Funding and Nonprofit Organizations", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 37(3), 434-442.
- Maddala, G. & S. Wu (1999), "A Comparative Study of Unit Root Tests and A New Simple Test", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61, 631-652.
- Marchesini de Costa, M. (2016), "What Influences the Location of Nonprofit Organizations? A Spatial Analysis in Brazil", *Voluntas*, 27(3), 1064-1090.
- Matsunaga, Y. & N. Yamauchi (2004), "Is the Government Failure Theory Still Relevant? A Panel Analysis using US State Level Data", *Annals of Public and Cooperative*, 75(2), 227-263.
- Matsunaga, Y. et al. (2010), "What Determines the Size of the Nonprofit Sector? A Cross-Country Analysis of Government Failure Theory", *Voluntas*, 21(2), 180-201.
- OECD (2021), *Grants by Private Agencies and NGOs Database*, <<https://data.oecd.org/drf/grants-by-private-agencies-and-ngos.htm>>, 20.07.2021.
- Okten, Ç. & U.O. Osili (2004), "Contributions in Heterogeneous Communities: Evidence from Indonesia", *Journal of Population Economics*, 17 (4), 603-626.
- Paarlberg, L.E. & T. Yoshioka (2016), "The Impact of Local Economic Structure on Community Philanthropy", *Public Administration Review*, 76(2), 340-350.
- Park, Y.J. et al. (2021), "Does Non-Profit Commercialization Help Reduce Social Inequality? Revisiting the Cross-Subsidization Hypothesis", *Public Management Review*, 24(12), 1957-1979.
- Pedroni, P. (1999), "Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61, 653-670.

- Pedroni, P. (2004), "Panel Cointegration: Asymptotic and Finite Sample Properties of Pooled Time-Series Tests with an Application to The PPP Hypothesis", *Econometric Theory*, 20(3), 597-625.
- Pennerstorfer, A. & A.C. Rutherford (2019), "Measuring Growth of the Nonprofit Sector: The Choice of Indicator Matters", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 48(2), 440-456.
- Pesaran, M.H. (2007), "A Simple Panel Unit Root Test in The Presence of Cross-Section Dependence", *Journal of Applied Econometrics*, 22(2), 265-312.
- Pevcin, P. (2012). "Analysis of Cross-Country Differences in the Non-Profit Sector Size", *Prague Economic Papers*, 21(2), 186-204.
- Phillips, P.C.B. & B.E. Hansen (1990), "Statistical Inference in Instrumental Variables Regression with I(1) Processes", *The Review of Economic Studies*, 57(1), 99-125.
- Phillips, P.C.B. & M. Loretan (1991), "Estimating Long-Run Economic Equilibria", *The Review of Economic Studies*, 58(3), 407-436.
- Polson, E.C. (2017), "Religious Environments and the Distribution of Anti-Poverty Nonprofit Organizations", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 46(1), 156-174.
- Roberts, F. et al. (2021), "The Potential Role of Nonprofit Organizations in Building Community Resilience to Disasters in the Context of Victoria, Australia", *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 65, 1-10.
- Rosen, H. (1985), *Public Finance*, Homewood, IL: Richard D. Irwin Inc.
- Salamon, L.M. & H.K. Anheier (1987), "Of Market Failure, Voluntary Failure, and Third-Party Government: Toward a Theory of Government-Non-Profit Relations in the Modern Welfare State", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 16(1-2), 29-49.
- Salamon, L.M. & H.K. Anheier (1998), "Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally", *Voluntas*, 16(1-2), 29-49.
- Salamon, L.M. et al. (2000), "The Nonprofit Sector: For What and for Whom?", *Working Papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, Center for Civil Society Studies, The Johns Hopkins University.
- Saxton, G.D. & M.A. Benson (2005), "Social Capital and the Growth of the Nonprofit Sector", *Social Science Quarterly*, 86(1), 16-35.
- Skelcher, C. & S.R. Smith (2015), "Theorizing Hybridity: Institutional Loges, Complex Organizations and Actor Identities: The Case of Nonprofits", *Public Administration*, 93(2), 453-448.
- Spicka, J. et al. (2017), "Long-Term Determinants of the Size of the Non-Profit Sector Serving Households in the Visegrad Countries", *Inzinerine Ekonomikav*, 28(5), 524-534.
- Steinberg, R. (1991), "Unfair Competition by Nonprofits and Tax Policy", *National Tax Journal*, 44(3), 351-64.
- Van Puyvelde, S. & W.A. Brown (2016), "Determinants of Nonprofit Sector Density: A Stakeholder Approach", *Voluntas*, 27(3) 1045-1063.
- Weisbrod, B. (1977), "Toward a Theory of the Voluntary Nonprofit Sector in a Three-Sector Economy", in: B. Weisbrod (ed.), *The Voluntary Nonprofit Sector* (51-76), Lexington, MA: DC Health.
- Westerlund, J. (2005), "A Panel CUSUM Test of the Null of Cointegration", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 67(2), 231-262.

Westerlund, J. (2008), "Panel Cointegration Tests of the Fisher Effect", *Journal of Applied Econometrics*, 23(2), 193-233.

Young, D.R. (1998), "Government Failure Theory & Contract Failure Theory", in: J.S. Ott (ed.), *The Nature of the Nonprofit Sector (190-196)*, Boulder: Westview Press.

Tosun, A.N. & A.E. Yılmaz (2023), "Kâr Amacı Gütmeyen Sektörün Büyüklüğünü Etkileyen Faktörler: Ampirik Bir Çalışma", *Sosyoekonomi*, 31(55), 265-281.